

Ekonomia transgraniczna i statystyka transgraniczna

**naukowe i informacyjne podstawy synergetycznego rozwoju
gospodarek narodowych w Europie**

**Prof. dr hab. Józef Oleński
Uczelnia Łazarskiego**

Międzynarodowa Konferencja Naukowa
**Statystyka transgraniczna a spójność przestrzenna
– wyzwania i perspektywy**

Uniwersytet Rzeszowski i Urząd Statystyczny w Rzeszowie
Rzeszów, 18-19 kwietnia 2018 r.

Polityka, gospodarka, ekonomia, statystyka

• **Polityka transgraniczna**

- Polityczna współpraca międzypaństwowa tworzy środowisko transgraniczne
- Harmonizacja polityki zagranicznej, krajowej i regionalnej

• **Gospodarka transgraniczna**

- System ekonomiczny w heterogenicznym środowisku międzynarodowym
- W gospodarce transgranicznej występują prawa i prawidłowości wymagające od podmiotów i państw specyficznych podejść i regulatorów

• **Ekonomia transgraniczna**

- odrębna ekonomika szczegółowa
- badanie gospodarki transgranicznej wymaga „własnych” podstaw teoretycznych i metod badawczych

• **Statystyka transgraniczna**

- dziedzina w ramach statystyki jako nauki i praktyki
- Statystyka transgraniczna ma odrębny zakres badań, przedmiot, korzysta z metod, technik i narzędzi badań statystycznych, ale tworzy własne

Stymulatory procesów transgranicznych

- **Globalizacja i liberalizacja**
 - *gospodarka narodowa staje się systemem rozmytym*
 - *globalne branże i przedsiębiorstwa*
 - *globalny system finansowy*
 - *globalne technologie: teleinformatyka, transport, energetyka, ...*
- **Gospodarka oparta na wiedzy**
 - *Wiedza jest towarem*
 - *Wiedza nie zna granic*
- **Infrastrukturalizacja**
 - *Infrastruktury międzynarodowe i globalne*
- **Metropolizacja rozwoju**
 - *grawitacja ekonomiczna ponad granicami krajów*
- **Totalny interwencjonizm instytucjonalny**
 - *w skali globalnej, ponadpaństwowej, państwowej, lokalnej*
 - *instytucjonalizacja sterowania procesami społecznymi i ekonomicznymi za pomocą prawa*

Definicja gospodarki transgranicznej

- **Kompleks procesów ekonomicznych realizowanych na terytoriach co najmniej dwóch państw** (lub innych jednostek politycznych) **posiadających różne**
 - systemy polityczne i prawne;
 - instytucje, normy i regulatory działalności społecznej i ekonomicznej;
 - oddzielnie rozwijane i koordynowane infrastruktury techniczne, ekonomiczne, ekologiczne i społeczne;
 - potencjały społeczne, techniczne, ekonomiczne, ekologiczne;
- **Podmioty optymalizują działalność wykorzystując różnice i asymetrie między państwami**
 - instytucjonalne, cywilizacyjne, społeczne, ekonomiczne, techniczne, ekologiczne;

Gospodarka transgraniczna

- Gospodarki transgraniczne są efektem liberalizacji, globalizacji i nowych technologii
- Jeden kompleks procesów
- Wiele różnych
 - środowisk społecznych
 - systemów politycznych
 - rozwiązań instytucjonalnych
 - systemów ekonomicznych

Hipotezy ekonomii transgranicznej

1. **Procesy transgraniczne są determinowane przez czynniki polityczne i instytucje państw sąsiedzkich**
2. **Procesy transgraniczne mają decydujący wpływ na rozwój małych gospodarek narodowych oraz na rozwój regionów w dużych i średnich krajach**
3. **Ekonomia transgraniczna stanowi podstawę doktrynalną dobrosąsiedzkiej współpracy międzynarodowej**
4. **Statystyka transgraniczna stanowi podstawę informacyjną polityki oraz działalności społecznej i gospodarczej w obszarach transgranicznych**

Wpływ grawitacji ekonomicznej na charakter procesów transgranicznych

- **Obszar i intensywność procesów transgranicznych wyznacza grawitacja ekonomiczna**
 - Badanie centrów i pól ekonomicznej grawitacji transgranicznej
- **W krajach o niewielkiej powierzchni procesy transgraniczne mają charakter makroekonomiczny**
 - Np. Trójmorze - kraje Bałkanów zachodnich, kraje bałtyckie
- **Kształt geograficzny kraju ma istotne znaczenie dla charakteru i znaczenia makroekonomicznego procesów transgranicznych**
 - Np. Mołdowa, Słowacja
- **Przykład – procesy transgraniczne w krajach Trójmorza**
 - Gospodarka transgraniczna jako stymulator rozwoju i integracji regionalnej Trójmorza
 - Ekonomia i statystyka transgraniczna wsparciem dla polityki i współpracy krajów Trójmorza

Delimitacja wielokryterialna – podstawą badań gospodarki transgranicznej

- **Geopolityka**
 - *„pogranicze”, przejścia graniczne*
- **Instytucje**
 - *Euroregiony, strefy małego ruchu granicznego*
- **Kryteria społeczne**
 - *Demografia, rynek pracy, kultura, edukacja*
- **Gospodarka**
 - *Handel, procesy biznesowe, produkcyjne, technologiczne*
- **Zasoby naturalne**
 - *Woda, kopaliny, zasoby przyrodnicze, turystyczne*
- **Infrastruktury**
 - *Transportowa, energetyczna, komunalna, ekologiczna*
- **Geografia**
 - *Odległość od granicy*

Delimitacja przestrzenna gospodarki transgranicznej w praktyce

- **Kryteria administracyjnego podziału krajów**
 - W Polsce: gminy, powiaty, miasta, województwa
- **Kryteria polityczne**
 - strefy małego ruchu granicznego, euroregiony
- **Kryteria geodezyjne**
 - działki, obręby ewidencyjne
- **Kryteria geograficzne**
 - regiony geograficzne
- **Kryteria geometryczne**
 - odległość od granicy

Internal changes within the organization

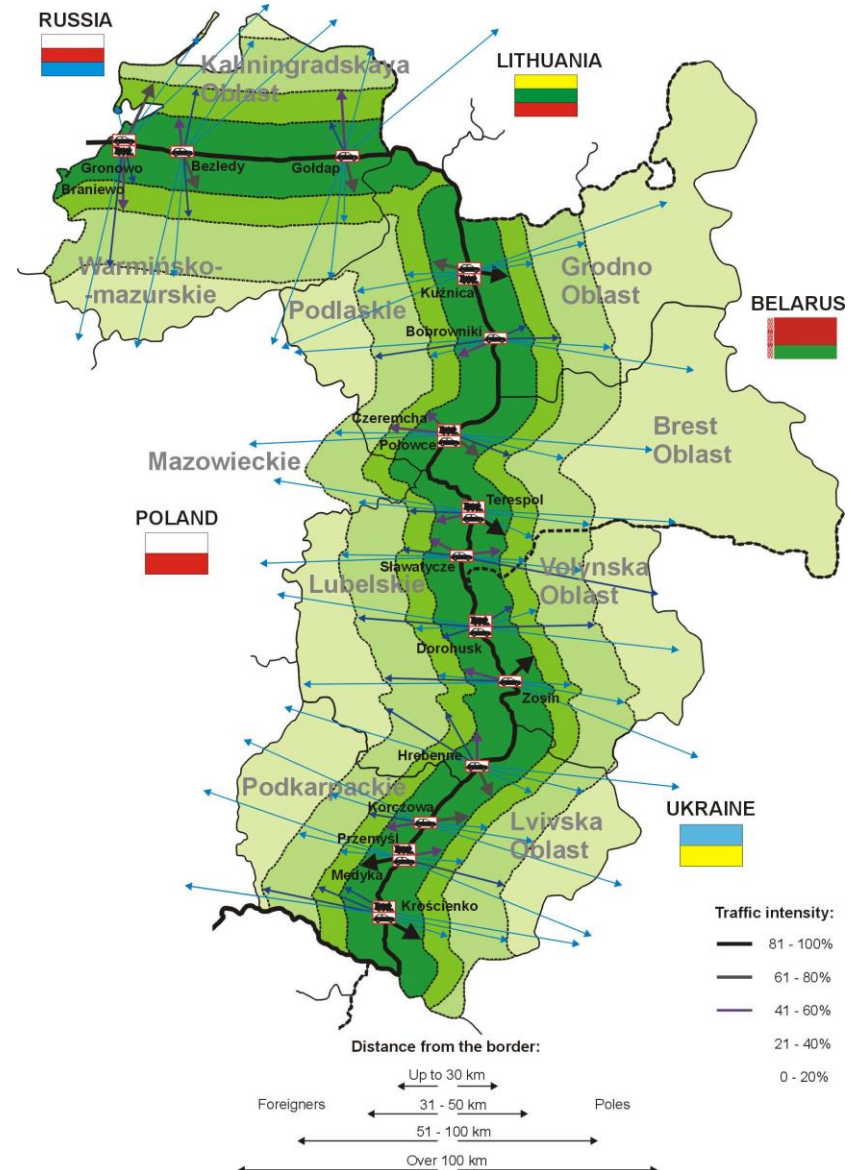
Reorientation towards greater activity on the information market

Źródło: US Rzeszów

DELIMITATION OF AREAS UNDER INFLUENCE OF THE BORDER

DISTANCE FROM THE BORDER TO THE PLACE OF RESIDENCE OF POLES AND FOREIGNERS CROSSING THE BORDER

The highest number of foreigners and Poles covered by the survey was residing at the distance of up to 50 km from the border – 76% and 73% respectively, with almost 62% foreigners and 52% Poles in the zone of up to 30 km.

Informacyjne podstawy delimitacji gospodarek transgranicznych

- Na podstawie **oznak**
 - reklamy, handel szczególnymi towarami (*krasnale, szparagi*)
- Na podstawie **danych**
 - **administracyjnych**, np. rejestrowana działalność nierezydentów, rejestrowana praca cudzoziemców, podatki, ubezpieczenia społeczne
 - **ewidencyjnych**, np. telekomunikacja, transport, hotele, edukacja
 - **transakcyjnych** (*big data, trace data*), np. ViaToll, roaming,
- **Monitoring statystyczny** procesów transgranicznych
 - ruch na przejściach granicznych,
 - działalność rejestrowana podmiotów zagranicznych
 - badania szarej strefy - *praca, handel, usługi*
 - **badanie gospodarstw domowych**

Metody statystyczne delimitacji systemów transgranicznych

- **Identyfikacja przestrzenna** jednostek statystycznych (obiektów, procesów, podmiotów)
 - Współrzędne geograficzne XY
 - Identyfikacja geodezyjna (działki, obręby)
 - Identyfikacja wg sieci osadniczej (miejscowości)
- **Monitoring statystyczny** procesów, których uczestnikami są rezydenci różnych państw
 - Praca, handel, usługi (np. na podstawie danych administracyjnych, transakcyjnych)
- **Specjalne badania** statystyczne w celu delimitacji wg konkretnych kryteriów
 - Np. badania ankietowe prowadzone i koordynowane przez US Rzeszów

Asymetria determinantą synergii w gospodarce transgranicznej

- **Dziedziny asymetrii**

- Asymetria instytucji, prawa, norm
- Asymetria kapitału ludzkiego i społecznego
- Asymetria bezpieczeństwa
 - Stabilizacja instytucjonalna działalności
 - Jakość i przestrzeganie prawa
 - Ryzyko ekonomiczne
 - Bezpieczeństwo informacyjne
- Asymetria potencjałów ekonomicznych
- Asymetria poziomów technologicznych

- **Synergia pozytywna i negatywna**

- Pozytywna: wykorzystanie komplementarnych zasobów, efekt kosztów komparatywnych
- Negatywna: asymetria procedur instytucjonalnych blokuje ekonomiczne procesy transgraniczne

Transgraniczne różnice potencjałów ekonomicznych - stymulatorem rozwoju

- **Komplementarność potencjałów**

- Zasoby naturalne
- Kapitał ludzki
- Potencjał produkcyjny
- Infrastruktura

- **Substytucyjność potencjałów**

- Efekt skali
- Efekt konkurencji
- Bezpieczeństwo

Asymetria instytucjonalna i jej wpływ na procesy transgraniczne

- **Badanie asymetrii instytucjonalnej**
 - Identyfikacja barier i stymulatorów instytucjonalnych procesów transgranicznych
 - Analiza porównawcza rozwiązań instytucjonalnych w poszczególnych krajach
 - Analiza barier i konfliktów instytucjonalnych
 - Analiza komplementarności i substytucyjności rozwiązań instytucjonalnych
 - Studia empiryczne dla wybranych dziedzin w konkretnych gospodarkach transgranicznych
 - Ocena wpływu różnic instytucjonalnych na hamowanie lub rozwój gospodarki transgranicznej
- **Efekt - międzynarodowa harmonizacja prawa i instytucji oraz statystyki oficjalnej**

Gospodarka transgraniczna w świetle nauk ekonomicznych

- Dominujące kierunki badań ekonomicznych
 - Makroekonomia – gospodarka narodowa, światowa
 - Ekonomia regionalna - region
 - Ekonomiki branżowe - rynki
 - np. finanse, bankowość, przemysł, budownictwo, rolnictwo, transport, informacja, edukacja, nauka, ochrona zdrowia, ...
 - Ekonomia sektora non-profit, administracji (!!!)
- Czy te dyscypliny ekonomiczne wystarczają do objaśnienia procesów transgranicznych ?
- Wniosek:
 - potrzeba zdefiniowania *ekonomii transgranicznej* jako ekonomiki szczegółowej

Potrzeba **teorii ekonomii transgranicznej**

- Definicje kategorii gospodarki transgranicznej
 - proces, system, zasób transgraniczny, ...
- Kryteria delimitacji gospodarki transgranicznej
- **Prawa ekonomiczne w gospodarce transgranicznej**
- Klasyfikacje procesów transgranicznych
- Typologia gospodarek transgranicznych
- Mierniki procesów transgranicznych
- Modele rozwoju w gospodarce transgranicznej
 - Relacje przyczynowo – skutkowe między czynnikami determinującymi rozwój
 - Modele symulacyjno – projekcyjne rozwoju gospodarki transgranicznej
- **Ekonomia transgraniczna – komponent instytucjonalny**

Bariery informacyjne ekonomii transgranicznej

- Dostępność i integralność danych o narodowych segmentach gospodarek transgranicznych
 - Źródła danych, ich dostępność, wiarygodność
 - Jakość danych w różnych krajach
 - **Porównywalność**
 - Kompletność, relewancja, Aktualność
- **Ponadnarodowe systemy metainformacji i parainformacji** o procesach, systemach i obszarach transgranicznych,
- Bazy wiedzy o gospodarkach transgranicznych
 - Wspólne projekty urzędów statystycznych

Statystyka transgraniczna

- **Potrzeby informacyjne uczestników procesów transgranicznych**
- **Zasoby informacyjne statystyki w obszarach transgranicznych**
 - **Transgraniczne systemy parainformacyjne**
- **Harmonizacja międzynarodowa metodologii badań statystycznych dla obszarów transgranicznych**
 - Zharmonizowana, głęboka identyfikacja jednostek statystycznych obszarach transgranicznych
- **Instytucjonalizacja współpracy urzędów statystycznych w obszarach transgranicznych**
 - Harmonizacja programów badań statystycznych dotyczących obszarów transgranicznych
- **Hurtownie danych** dla gospodarek transgranicznych
- **Wspólne badania** statystyczne procesów transgranicznych

Potrzeba nowych mierników i metod pomiaru procesów transgranicznych

- **Mierniki spójności** narodowych części gospodarki transgranicznej
 - Dla poszczególnych rynków i klas procesów
- **Mierniki intensywności współpracy** transgranicznej
 - Komunikacja transgraniczna
 - Przekraczanie granicy przez osoby fizyczne
 - Kołowy i kolejowy ruch graniczny
 - Kooperacja transgraniczna
 - Transgraniczne podmioty gospodarcze
 - Handel i usługi przygraniczne

Mierniki spójności gospodarek transgranicznych

- **Komplementarność i substytucja**
 - rynków: popytu i podaży dóbr i usług
 - mocy wytwórczych
 - zasobów
 - infrastruktur
- **Symetria i asymetria**
 - kapitału ludzkiego, społecznego
 - kapitału instytucjonalnego
- **Różnice potencjału**
 - technologicznego, ekonomicznego,
- **Outsourcing transgraniczny**
- **Klasy transgraniczne**

Badania politycznych i instytucjonalnych uwarunkowań współpracy transgranicznej

- **Uwarunkowania polityczne**
- **Spójność prawa**
- **Spójność instytucji**
 - Współpraca organów władzy i administracji
 - Współpraca podmiotów politycznych i społecznych
 - w tym organizacje pozarządowe
 - Współpraca w zakresie usług społecznych:
 - Edukacja, ochrona zdrowia, pomoc społeczna
- **Delimitacja**
 - transgranicznych stref ekonomicznych
 - stref „małego” ruchu transgranicznego
- **Klasy transgraniczne**
- **Transgraniczne konsorcja naukowo – badawcze**

Gospodarka transgraniczna w gospodarkach małych i średnich

- **Procesy transgraniczne w gospodarkach małych mają charakter makroekonomiczny**
- **Małe gospodarki znajdują się w polach grawitacji ekonomicznej innych gospodarek i metropolii**
- **Wnioski praktyczne dla Europy**
 - **Trójmorze+** Badanie procesów transgranicznych i statystyka transgraniczna powinny tworzyć podstawy informacyjne polityki współpracy regionalnej i integracji państw, np. Trójmorze+, region Kaukazu, Bliski Wschód, region Morze Karaibskie, Ameryka Środkowa
 - **Zmiany pól grawitacji ekonomicznej w Europie.** Niezbędna antycypacja spowodowanych decyzjami politycznymi i instytucjonalnymi zmian sytuacji małych gospodarek lub regionów przygranicznych oraz przygotowanie scenariuszy reagowania na możliwe szoki lub katastrofy

Wnioski

- **Gospodarka transgraniczna jest odrębnym typem systemu ekonomicznego**
 - w zinstytucjonalizowanej, otwartej, globalnej gospodarce
- **Ekonomia transgraniczna jest odrębną dyscypliną szczegółową w ramach nauk ekonomicznych**
 - ekonomia transgraniczna stanowi naukową podstawę efektywnej polityki w regionach transgranicznych, a w krajach małych - polityki makroekonomicznej

Wnioski

- **Statystyka transgraniczna jest odrębną dziedziną statystyki** mającą własny przedmiot, metody i techniki
 - Rozwój statystyki transgranicznej jest uwarunkowany współpracą międzynarodową urzędów statystycznych
 - Statystyka transgraniczna w Europie powinna być integralną częścią ESS (Europejskiego Systemu Statystycznego)
- **Wyższe uczelnie, instytuty naukowe i urzędy statystyczne**
 - są predystynowane do rozwijania ekonomii i statystyki transgranicznej jako odrębnych dyscyplin naukowych